

سنجش کارآمدی سیاست‌های تقنینی پیشگیری از جرم در ایران با معیارهای ماهوی سازمان ملل متحد: واکاوی تطبیقی
تجربه ترکیه

جاوید سوهانی

گروه حقوق کیفری و جرم‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

javidsohani@iaau.ac.ir

علی صفاری (نویسنده مسئول)

گروه حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

Alisaffary2020@Gmail.com

علی نجفی توانا

گروه حقوق کیفری و جرم‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

Najafi.tavani@Gmail.com

چکیده

هدف: این پژوهش با هدف ارزیابی جامع «قانون پیشگیری از وقوع جرم» مصوب ۱۳۹۴ ایران از دو منظر نظری و عملی و مقایسه تطبیقی آن با «استراتژی ملی پیشگیری از جرم ترکیه (۲۰۱۷)» به عنوان یک الگوی موفق انجام شد.
روش: پژوهش حاضر با رویکرد ترکیبی (کیفی-کمی) صورت گرفت. در بخش کیفی، محتوای «قانون پیشگیری از وقوع جرم ایران (۱۳۹۴)» و «استراتژی ملی پیشگیری از جرم ترکیه (۲۰۱۷)» با استفاده از تحلیل محتوای کیفی و بر اساس هفت اصل ماهوی سازمان ملل متحد در پیشگیری از جرم (علم‌محوری، مشارکت، توسعه‌محوری، عدالت‌محوری، پاسخگویی، پیشگیری غیرکیفری و هماهنگی) سنجیده شد. در بخش کمی، روند آماری دو جرم شاخص (سرقت و نزاع) قبل و پس از تصویب قوانین مذکور با استناد به داده‌های رسمی مرکز آمار ایران و سازمان آمار ترکیه (TURKSTAT) تحلیل و مقایسه گردید.

یافته‌ها: نتایج تحلیل محتوا نشان داد که قانون ایران در پنج اصل کلیدی (علم‌محوری، توسعه‌محوری، عدالت‌محوری، پاسخگویی و پیشگیری غیرکیفری) فاقد انطباق است و تنها در اصل مشارکت انطباق نسبی دارد؛ در حالی که استراتژی ترکیه انطباق بالایی با تمامی اصول هفت‌گانه نشان می‌دهد. تحلیل آماری نیز این شکاف را تأیید کرد: در ایران طی دوره ۱۳۸۵ تا ۱۴۰۲ نرخ سرقت ۳۲۳ درصد رشد کرد و تعداد نزاع‌ها در حدود ۵۹۱ هزار مورد در سال تثبیت شد؛ در مقابل، ترکیه در مناطق پایلوت اجرای استراتژی ملی، کاهش ۲۱٫۶ درصدی سرقت منازل و ۲۵ درصدی نزاع‌های خیابانی را تجربه نمود. یافته‌ها به وضوح نشان می‌دهد که ناکامی ایران در پیشگیری مؤثر از جرم، نه ناشی از عوامل ذاتی، بلکه نتیجه انتخاب چارچوب قانونی نادرست و غفلت از اصول علمی و شواهد تجربی است. موفقیت ترکیه اثبات می‌کند که تدوین یک استراتژی ملی منسجم، مشارکت‌محور و مبتنی بر شواهد حتی در کشورهای در حال توسعه می‌تواند به کاهش معنادار جرایم منجر شود. بنابراین، بازنگری اساسی قانون پیشگیری از وقوع جرم ایران با الهام از الگوی ترکیه، ضرورتی فوری به شمار می‌رود.

کلید واژه‌ها: پیشگیری از جرم، قانون پیشگیری از وقوع جرم، اصول سازمان ملل، تحلیل تطبیقی، ترکیه، آمار جرایم.

Abstract

Objective This study aimed to comprehensively evaluate Iran's "Law on Prevention of Crime" (enacted in 1394/2015) from both theoretical and practical perspectives and to conduct a comparative analysis with Turkey's successful "National Crime Prevention Strategy (2017)" as a benchmark model.

Method The research adopted a mixed-methods approach (qualitative-quantitative). In the qualitative phase, the content of Iran's Law on Prevention of Crime (2015) and Turkey's National Crime Prevention Strategy (2017) was analyzed using qualitative content analysis based on the seven substantive principles of the United Nations in crime prevention (evidence-based, participatory, development-oriented, justice-oriented, accountability, non-punitive prevention, and coordination). In the quantitative phase, trends in two key crimes (theft and assault) before and after the enactment of the respective laws were analyzed and compared using official data from the Statistical Center of Iran and the Turkish Statistical Institute (TURKSTAT).

Findings The content analysis revealed that Iran's law lacks alignment with five key principles (evidence-based, development-oriented, justice-oriented, accountability, and non-punitive prevention) and shows only partial alignment with the principle of participation; in contrast, Turkey's strategy demonstrates high alignment with all seven principles. Statistical analysis confirmed this gap: in Iran, between 1385 and 1402 (2006–2023), the theft rate increased by 323%, and assault cases stabilized at approximately 591,000 annually; whereas Turkey, in pilot implementation areas of the national strategy, achieved a 21.6% reduction in residential burglaries and a 25% reduction in street assaults. These findings clearly indicate that Iran's failure in effective crime prevention is not inherent but results from the adoption of an inappropriate legal framework and neglect of scientific and evidence-based principles. Turkey's success demonstrates that formulating a coherent, participatory, and evidence-based national strategy—even in a developing country—can lead to significant crime reduction. Therefore, a fundamental revision of Iran's crime prevention law, drawing inspiration from the Turkish model, is an urgent necessity.

Keywords: Crime prevention, Law on Prevention of Crime, United Nations principles, comparative analysis, Turkey, crime statistics

مقدمه و بیان مسأله

مسئله محوری این پژوهش، شکاف عمیق میان «تکلیف قانونی» و «اجرای مؤثر» در حوزه پیشگیری از جرم در ایران است. اگرچه پیشگیری از جرم به صورت پراکنده در قوانین کیفری پیش از انقلاب نیز مشاهده می‌شد (بخشی، ۱۳۹۸: ۴۵)، تجسد رسمی آن با تصویب اصل ۱۵۶ قانون اساسی در سال ۱۳۵۸ به عنوان یکی از وظایف قوه قضائیه تثبیت شد. با این حال، به رغم این تصریح قانونی، فقدان قانون عادی و نبود سازوکارهای اجرایی مشخص، موجب تعلیق عملی این سیاست برای نزدیک به سه دهه گردید (دانش آراء، ۱۳۹۷: ۲۶). سرانجام، تصویب «قانون پیشگیری از وقوع جرم» در سال ۱۳۹۴ پس از یک فرآیند تقنینی طولانی و پرچالش، نقطه عطفی در مسیر سیاست‌گذاری جنایی ایران محسوب می‌شود. با این وجود، پرسش اصلی و اساسی که این پژوهش در پی پاسخ به آن است، کارآمدی این قانون در عرصه عمل و میزان انطباق آن با استانداردهای بین‌المللی، به‌ویژه اصول ماهوی سیاست‌گذاری پیشگیرانه سازمان ملل متحد می‌باشد. این اصول که بر پایه رویکردهای چندرابطه‌دی، مشارکت نهادهای مدنی و تمرکز بر عوامل ریشه‌ساز جرم استوار است (UNODC, 2018: 4-9)، به عنوان چارچوبی معیار برای سنجش کیفیت تقنین ایران به کار خواهد رفت. همچنین، برای تعمیق تحلیل، کارآمدی عملی این قانون در بستر ملی و در مقایسه با تجربه موفق جمهوری ترکیه، که خود گام‌های بلندی در نهادینه کردن پیشگیری از جرم برداشته است (Aydın & Erdem, 2020)، مورد بررسی تطبیقی قرار می‌گیرد. در نهایت، این پژوهش در صدد است تا روشن کند آیا قانون مصوب ۱۳۹۴ توانسته است صرفاً به یک «تکلیف قانونی» دیگر بدل شود یا آن‌که به عنوان ابزاری کارآمد در خدمت کاهش وقوع جرم در ایران قرار گرفته است.

این پژوهش در صدد است تا با اتکا بر مبانی پیش‌گفته، به سه پرسش محوری زیر پاسخ دهد:

- تا چه حد «قانون پیشگیری از وقوع جرم مصوب ۱۳۹۴ ایران» با اصول ماهوی سیاست‌گذاری پیشگیرانه سازمان ملل متحد انطباق دارد؟
 - قانون پیشگیری از وقوع جرم ایران چه تأثیری بر روند جرایم کلیدی (سرقت، نزاع، فرار مالیاتی و مصرف مواد مخدر) داشته است؟
 - تجربه ترکیه در کاهش جرایم چه درس‌هایی برای اصلاح قانون پیشگیری از جرم ایران ارائه می‌دهد؟
- مطالعات متعددی به نقد قانون پیشگیری از وقوع جرم مصوب ۱۳۹۴ پرداخته‌اند که عمدتاً بر شکاف‌های نظری و ساختاری این قانون متمرکز بوده‌اند. برای نمونه، نوری و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان «تحلیل محتوای قانون پیشگیری از وقوع جرم» به این نتیجه رسیدند که این قانون از نظر پوشش مؤلفه‌های پیشگیری اجتماعی و مشارکت مردمی بسیار ضعیف عمل کرده و بیش از هر چیز، بر رویکردهای قضایی و کیفری تکیه دارد. آن‌ها فقدان «سازوکارهای عملیاتی برای نهادهای غیردولتی» را از نقاط ضعف اصلی قانون دانسته‌اند. همچنین، رحمانی و موسوی (۱۳۹۸) در مطالعه‌ای با عنوان «بررسی تطبیقی قانون پیشگیری ایران با اسناد بین‌المللی» اشاره کرده‌اند که قانون مذکور فاقد «چارچوب نظری منسجم و مبتنی بر داده‌های جرم‌شناختی» است و به جای پرداختن به «ریشه‌های اقتصادی-اجتماعی جرم»، صرفاً به «تشکیل شوراهای کمیته‌های اداری» بسنده کرده است. مطالعه فتحی (۱۳۹۶) با عنوان «کارآمدی قانون پیشگیری از وقوع جرم در کاهش جرایم» نیز که به صورت موردی به جرایم خرد پرداخته، حاکی از آن است که «اجرای این قانون در بازه زمانی پنج ساله نخست، تأثیر آماری معناداری در کاهش نرخ جرایمی مانند سرقت و نزاع نداشته است».

در سطح بین‌المللی نیز، پژوهش‌های متعددی به صورت تجربی به ارزیابی کارآمدی برنامه‌های پیشگیری از جرم پرداخته‌اند. *The Oxford Handbook of Crime Prevention* (2020) در فراتحلیل گسترده خود در *Welsh & Farrington* (2020) به این نتیجه رسیدند که برنامه‌های موفق، سه ویژگی کلیدی دارند: مبتنی بودن بر شواهد، تمرکز بر عوامل خطر و محافظت‌کننده، و هدف‌گیری جمعیت‌ها و مکان‌های پرخطر (Weisburd et al. (2021). در پژوهشی میدانی نشان دادند که رویکرد مشارکتی چندنهادی منجر به کاهش ۳۳ درصدی دعوای و خشونت‌های فیزیکی شد، در حالی که رویکرد پلیس‌محوری صرف تأثیر معناداری نداشت (Sherman et al. (2022). نیز در مطالعه طولی پروژه پیشگیری از جرم

کمبریج-سامرویل، اثربخشی مداخلات زود هنگام و غیرکیفری را تأیید کردند که منجر به کاهش ۵۰ درصدی احتمال ورود به سیستم عدالت کیفری در بزرگسالی شد.

با وجود ارزشمند بودن این مطالعات، هیچ‌کدام به صورت نظام‌مند و همزمان به سنجش انطباق قانون پیشگیری از وقوع جرم ایران با اصول ماهوی سازمان ملل متحد، ارزیابی کمی تأثیر عملی آن بر روند جرایم کلیدی (با داده‌های بلندمدت)، و مقایسه تطبیقی با تجربه موفق ترکیه نپرداخته‌اند. تحقیق حاضر از این حیث متمایز است که با تلفیق تحلیل محتوای کیفی اصول سازمان ملل با تحلیل روند آماری جرایم (قبل و پس از تصویب قانون) و مقایسه مستقیم با استراتژی ملی ترکیه، خلأ موجود را پر می‌کند و نه تنها کاستی‌های نظری، بلکه ناکارآمدی عملی قانون را با شواهد عینی نشان می‌دهد. برای پاسخ دقیق به سوالات تحقیق، از رویکرد ترکیبی (کیفی-کمی) استفاده شد که امکان بررسی همزمان انطباق نظری و کارآمدی عملی قانون را فراهم می‌کند.

در بخش کیفی، تحلیل محتوای تطبیقی انجام گرفت تا انطباق «قانون پیشگیری از وقوع جرم ایران (۱۳۹۴)» و «استراتژی ملی پیشگیری از جرم ترکیه (۲۰۱۷)» با هفت اصل ماهوی سازمان ملل متحد (علم‌محوری، مشارکت، توسعه‌محوری، عدالت‌محوری، پاسخگویی، پیشگیری غیرکیفری و هماهنگی) سنجیده شود. جامعه آماری شامل متون قانونی مربوطه بود و سند معیار، راهبردهای پیشگیری از جرم: مبانی اولیه منتشر شده توسط دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل (UNODC) یا قطعنامه‌های مجمع اقتصادی و اجتماعی ملل متحد (ECOSOC) در مورد پیشگیری از جرم به عنوان چارچوب مرجع جهانی به کار رفت. این اسناد به طور گسترده به عنوان استانداردهای پذیرفته‌شده جهانی شناخته می‌شوند. سند داخلی مورد تحلیل نیز قانون پیشگیری از وقوع جرم مصوب ۱۳۹۴ بود. هدف این روش، کشف و درک عمیق مفاهیم نهفته در متون قانونی و مقایسه نظام‌مند آن‌ها با چارچوب معیار بود.

در بخش کمی، تحلیل روند آماری برای سنجش کارآمدی عملی قانون از طریق بررسی روند آماری مهم‌ترین جرایم در یک بازه زمانی بلندمدت (قبل و پس از تصویب قانون) انجام شد. جامعه آماری شامل کلیه داده‌های آماری رسمی منتشر شده در حوزه ارتکاب جرایم بود و نمونه‌گیری هدفمند بر جرایم کلیدی سرقت، نزاع، فرار مالیاتی و مصرف مواد مخدر در ایران متمرکز گردید. ابزار گردآوری و تحلیل داده‌ها روش کتابخانه‌ای و اسنادی بود و داده‌ها از گزارش‌های سالانه، سالنامه‌های آماری و انتشارات رسمی نهادهای مربوطه) مانند مرکز آمار ایران، سازمان پزشکی قانونی، ستاد مبارزه با مواد مخدر، سازمان امور مالیاتی ایران و سازمان آمار ترکیه (TURKSTAT - گردآوری شد. این تحلیل امکان مقایسه روند جرایم در ایران با تجربه ترکیه را فراهم کرد و به ارزیابی مستقیم تأثیر قوانین بر کاهش یا افزایش جرایم کمک نمود.

چارچوب نظری

سازمان ملل متحد در سال ۲۰۰۲ میلادی بر اساس آموزه‌های جرم‌شناسی پیشگیری به معرفی اصول ماهوی و شکلی پیشگیری از وقوع جرم پرداخته است. این اصول همچون ابزار و معیاری عمل می‌کنند که با نادیده گرفتنشان توسط متولیان، نتایج مطلوبی حاصل نخواهد شد...

- اصول ماهوی (محتوایی): "چه چیزی" و "چرا"

این اصول به محتوای اصلی و فلسفه زیربنایی اقدامات پیشگیرانه می‌پردازند.

- **پیشگیری بر اساس حکمرانی خوب و توسعه:** این اصل بر این باور استوار است که جرم و ناامنی اغلب پیامد شکست حکمرانی و توسعه نیافتگی هستند. بنابراین، پیشگیری واقعی تنها با پرداختن به این ریشه‌ها ممکن است. به عنوان مثال، اگر سیستم قضایی ناکارآمد، فاسد یا غیرقابل دسترس برای مردم عادی باشد، افراد برای حل اختلافات ممکن است به راه‌حل‌های خشونت‌آمیز روی آورند. هدف این اصل، تقویت نهادهای قانونی، شفافیت، مبارزه با فساد و ایجاد فرصت‌های اقتصادی است تا انگیزه‌های اصلی برای ارتکاب جرم از بین برود. (United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC], 2023: 9)

- **رویکرد مبتنی بر شواهد:** این اصل تأکید می‌کند که سیاست‌ها باید نه بر اساس حدس و گمان یا واکنش‌های احساسی به یک حادثه، بلکه بر پایه **داده‌های قابل اعتماد و تحلیل علمی** طراحی شوند. برای نمونه، قبل از اجرای یک برنامه برای کاهش جرائم جوانان، باید تحقیقات محلی نشان دهد که چه عواملی (مانند ترک تحصیل، بیکاری، فقدان اماکن ورزشی) بیشترین ارتباط را با بزهکاری

در آن منطقه دارند. این رویگاه از هدررفت منابع در برنامه‌های ناکارآمد جلوگیری می‌کند (Welsh & Farrington, 2020: 14).

- **تمرکز بر عوامل خطر و محافظت:** این اصل شبیه رویکرد پزشکی است که هم بر پیشگیری از بیماری (کاهش عوامل خطر مانند سیگار کشیدن) و هم بر تقویت سیستم ایمنی بدن (عوامل محافظتی مانند ورزش) تمرکز دارد. عوامل خطر عواملی هستند که احتمال ارتکاب جرم یا قربانی شدن را افزایش می‌دهند (مانند خانواده‌های آشفته، هم‌نشینی با بزهکاران). در مقابل، عوامل محافظتی شرایطی هستند که فرد را در برابر این خطرات مقاوم می‌کنند (مانند پیوندهای خانوادگی قوی، موفقیت تحصیلی). برنامه‌های مؤثر به دنبال کاهش دسته اول و تقویت دسته دوم هستند (McCord, 1978: 9-10).

- **اولویت دادن به پیشگیری اجتماعی بر وضعی:** پیشگیری اجتماعی به ریشه‌های اجتماعی و فردی جرم می‌پردازد، مثلاً از طریق برنامه‌های آموزشی، مهارت‌آموزی، مددکاری اجتماعی و ایجاد حس تعلق در محلات. در مقابل، پیشگیری وضعی فقط بر سخت‌تر کردن ارتکاب جرم متمرکز است (مانند نصب دوربین، افزایش نورپردازی). اگرچه پیشگیری وضعی مهم است، اما اغلب جرم را به جای دیگری منتقل می‌کند و به ریشه‌ها نمی‌پردازد. اولویت سازمان ملل با پیشگیری اجتماعی است زیرا راه‌حلی پایدارتر محسوب می‌شود (Cullen & Jonson, 2021: 16).

- **احترام به حقوق بشر:** هر اقدام پیشگیرانه‌ای باید در چارچوب قوانین بین‌المللی حقوق بشر انجام شود. برای مثال، برنامه‌ای که به بهانه "پیشگیری" منجر به پروفایلینگ نژادی، نظارت بی‌حدوحصر بر مردم یا محدودیت غیرقانونی آزادی‌ها شود، نه تنها غیراخلاقی است بلکه در درازمدت به بی‌اعتمادی جامعه به نهادهای حاکمیتی دامن می‌زند که خود می‌تواند عامل جرم باشد. پیشگیری موفق، پیشگیری‌ای است که کرامت و حقوق تمامی افراد را محترم بشمارد (United Nations General Assembly, 2022).

- اصول شکلی (فرآیندی): "چگونگی"

این اصول به سازوکارها و فرآیندهای لازم برای اجرای موفقیت‌آمیز اصول ماهوی مربوط می‌شوند.

- **رویکرد مشارکتی و چندنهادی:** پیشگیری از جرم تنها وظیفه پلیس نیست. این اصل بر این واقعیت تأکید دارد که مؤثرترین راه‌حل‌ها زمانی حاصل می‌شوند که تمام نهادهای مرتبط با هم همکاری کنند. این نهادها شامل مدارس، خدمات اجتماعی، شهرداری‌ها، بخش خصوصی، رهبران مذهبی و جامعه مدنی هستند. برای مثال، یک برنامه پیشگیری از اعتیاد جوانان تنها در صورتی موفق خواهد بود که پلیس، مدارس، خانواده‌ها و مراکز درمانی هماهنگ عمل کنند. (UNODC, 2023).

- **یکپارچه‌سازی و هماهنگی:** این اصل به این معناست که برنامه پیشگیری از جرم نباید یک طرح جداگانه و منزوی باشد، بلکه باید بخشی از استراتژی‌های کلان‌تر ملی برای توسعه، کاهش فقر و ارتقای عدالت باشد. وقتی برنامه‌های پیشگیری با اهداف توسعه‌ای همسو شوند، منابع بهینه‌تر تخصیص می‌یابند و تأثیر آن چند برابر می‌شود. برای مثال، یک پروژه ساخت پارک در یک محله محروم هم به توسعه شهری کمک می‌کند و هم با ایجاد فضای سالم برای جوانان، به پیشگیری از جرم می‌پردازد (Tonry & Farrington, 2021: 42).

- **ظرفیت‌سازی و انتقال دانش فنی:** بسیاری از کشورها ممکن است دانش یا منابع فنی لازم برای طراحی و اجرای برنامه‌های پیشگیری مؤثر را نداشته باشند. نقش سازمان ملل (عمدتاً از طریق UNODC) این است که به این کشورها در تقوان نهادهای مربوطه، آموزش پرسنل (مانند قضات و مأموران پلیس) و تدوین قوانین کارآمد کمک کند. این کمک می‌تواند به صورت برگزاری دوره‌های آموزشی، ارائه مشاوره‌های فنی و اشتراک‌گذاری بهترین تجربیات بین‌المللی باشد (UN Development Programme, 2023).

- **تسهیل همکاری‌های بین‌المللی:** از آنجا که بسیاری از جرائم امروزه—مانند قاچاق مواد مخدر، قاچاق انسان و جرائم سایبری مرزهای ملی را در می‌نوردند، مقابله با آنها نیازمند همکاری نزدیک کشورها است. سازمان ملل با ایجاد چارچوب‌های حقوقی (مانند کنوانسیون‌های بین‌المللی) و بسترهای همکاری، به کشورها کمک می‌کند تا اطلاعات را تبادل، تحقیقات را هماهنگ و متهمان را استرداد کنند. (UN Convention against Transnational Organized Crime, 2024).

• **پایش و ارزیابی:** این اصل برای اطمینان از اثربخشی و مسئولیت‌پذیری برنامه‌ها حیاتی است. **پایش** به معنای نظارت مستمر بر نحوه اجرای برنامه است (آیا فعالیت‌ها طبق برنامه پیش می‌روند؟). **ارزیابی** به این سؤال می‌پردازد که "آیا برنامه به اهداف خود رسیده است؟". بدون این فرآیند، نمی‌توان فهمید که یک برنامه موفق بوده، نیاز به اصلاح دارد یا باید متوقف شود. ارزیابی علمی به تصمیم‌گیرندگان کمک می‌کند تا در آینده منابع را به مؤثرترین برنامه‌ها اختصاص دهند (Weisburd et al., 2021: 14-18).

نتایج تحقیق

بخش اول: تحلیل محتوای کیفی تطبیقی

بر اساس تحلیل مقایسه‌ای که با چارچوب هفت اصل ماهوی سیاست‌گذاری پیشگیرانه سازمان ملل متحد انجام شد، قانون پیشگیری از وقوع جرم مصوب ۱۳۹۴ ایران اگرچه گام اولیه‌ای در راستای نهادینه کردن پیشگیری است، اما در سطح کلان و در مقایسه با استانداردهای جهانی، فاصله محسوسی دارد و بیشتر به تشکیل یک ساختار اداری محدود شده است.

۱. اصل مشارکت جامعه‌محور و چندنهادی

❖ **وضعیت ایران (انطباق نسبی):** مواد ۳، ۴ و ۵ این قانون به صورت کلی به مشارکت مردم و سازمان‌های غیردولتی اشاره داشته و تشکیل شورای عالی پیشگیری را پیش‌بینی کرده‌اند (قانون پیشگیری از وقوع جرم، ۱۳۹۴). با این حال، قانون فاقد سازوکارهای عملیاتی مشخص برای تحقق این مشارکت است.

❖ **وضعیت ترکیه (انطباق بالا):** ترکیه در «استراتژی ملی پیشگیری از جرم» خود، ایجاد «کمیته‌های امنیت عمومی محلی» را به صراحت الزامی کرده است (Ministry of Interior of Turkey, 2017). این کمیته‌ها متشکل از مقامات دولتی، شهرداری، رهبران مذهبی، نمایندگان NGO ها و دانشگاهیان هستند و بودجه و اختیارات مشخصی برای اجرای برنامه‌های پیشگیری در سطح محله دارند.

۲. اصل علم‌محوری و اتکا بر شواهد

❖ **وضعیت ایران (عدم انطباق):** این قانون به کلی از ایجاد یک نظام جامع آماری و اطلاعاتی برای شناسایی کانون‌های جرم خیز، تحلیل عوامل خطر و ارزیابی اثربخشی برنامه‌های پیشگیری غفلت کرده است (نوری و همکاران، ۱۴۰۰).

❖ **وضعیت ترکیه (انطباق بالا):** سازمان آمار ترکیه (TURKSTAT) موظف به انتشار سالانه «سالنامه آمار جرایم» است که داده‌ها را تا سطح استان تفکیک می‌کند (TURKSTAT, 2023). این داده‌ها به طور مستقیم در تدوین «نقشه جرم» کشور و برنامه‌ریزی برای تخصیص منابع پلیس و مداخلات اجتماعی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

۳. اصل توسعه‌محوری (تأکید بر ریشه‌های اقتصادی-اجتماعی جرم)

❖ **وضعیت ایران (عدم انطباق):** قانون ۱۳۹۴ هیچ برنامه یا راهبرد کلی برای توجه به ریشه‌های اقتصادی-اجتماعی جرم ارائه نمی‌دهد (رحمانی و موسوی، ۱۳۹۸).

❖ **وضعیت ترکیه (انطباق متوسط به بالا):** استراتژی ترکیه به وضوح پیوند بین فقر، بیکاری، محرومیت آموزشی و جرم را به رسمیت می‌شناسد. این کشور برنامه‌های پیشگیری خود را از طریق «پروژه‌های توسعه اجتماعی منطقه‌ای» و هماهنگ با «وزارت توسعه» اجرا می‌کند (Ministry of Interior of Turkey, 2017).

۴. اصل عدالت‌محوری و رعایت حقوق بشر

❖ **وضعیت ایران (عدم انطباق مشخص):** این قانون مستقیماً به اصولی مانند منع تبعیض، رعایت کرامت انسانی و استانداردهای حقوق بشر در اقدامات پیشگیرانه نپرداخته است.

❖ **وضعیت ترکیه (انطباق نسبی با چالش):** قوانین ترکیه تضمین‌های کلی حقوق بشر را پوشش می‌دهند و استراتژی پیشگیری از جرم بر «پیشگیری زودهنگام و غیرتبعیض‌آمیز» تأکید دارد (Ministry of Interior of Turkey, 2017).

(Turkey, 2017) با این حال، گزارش‌های نهادهای مستقل بین‌المللی از چالش‌هایی در عمل خبر می‌دهند (Human Rights Watch, 2023).

۵. اصل مسئولیت‌پذیری و شفافیت

❖ **وضعیت ایران (عدم انطباق):** سازوکارهایی برای نظارت عمومی، ارزیابی عملکرد نهادها و پاسخگویی آنان پیش‌بینی نشده است (فتحی، ۱۳۹۶).

❖ **وضعیت ترکیه (انطباق بالا):** وزارت کشور ترکیه و واحدهای پلیس موظف به انتشار عمومی گزارش‌های سالانه عملکرد هستند که شامل ارزیابی برنامه‌های پیشگیری نیز می‌شود. (Ministry of Interior of Turkey, 2022)

۶. اصل پیشگیری غیرکیفری (تقدم پیشگیری اجتماعی و وضعی)

❖ **وضعیت ایران (عدم انطباق):** روح حاکم بر قانون و ترکیب اعضای شورای عالی نشان می‌دهد که رویکرد کیفری بر پیشگیری غیرکیفری غلبه دارد (نوری و همکاران، ۱۴۰۰).

❖ **وضعیت ترکیه (انطباق بالا):** استراتژی ترکیه به وضوح «پیشگیری اجتماعی» را در اولویت قرار داده است. بودجه قابل توجهی به برنامه‌هایی مانند «مراکز حمایت از خانواده و جوانان» اختصاص یافته است (Ministry of Family and Social Services of Turkey, 2020).

۷. اصل تمرکز بر گروه‌های آسیب‌پذیر (جوانان، زنان)

❖ **وضعیت ایران (انطباق بسیار ضعیف):** این قانون برنامه عملیاتی مشخصی برای گروه‌های آسیب‌پذیر طراحی نکرده است.

❖ **وضعیت ترکیه (انطباق بالا):** ترکیه دارای برنامه‌های عمل ملی مشخص برای گروه‌های مختلف است، از جمله «برنامه عمل ملی برای کودکان در تماس با قانون» (Ministry of Justice of Turkey, 2019).

بخش دوم: تحلیل روند

نتایج این مقایسه نشان می‌دهد که قانون پیشگیری از وقوع جرم مصوب ۱۳۹۴ را می‌توان بیشتر "قانون تشکیل شورای عالی پیشگیری" دانست تا یک سند جامع و راهبردی. مهم‌ترین کاستی‌های این قانون از منظر اصول ماهوی سازمان ملل عبارتند از:

- **غالب بودن رویکرد کیفری و قضایی:** ساختار قانون به گونه‌ای است که پیشگیری را عمدتاً در چارچوب وظایف قوه قضائیه تعریف می‌کند و جایگاه واقعی برای نهادهای اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی به عنوان بازیگران اصلی پیشگیری در نظر گرفته نشده است.

- **نظریه‌مند نبودن:** قانون فاقد پشتوانه نظری و جرم‌شناختی روشن است و به جای تدوین برنامه‌های عملیاتی مبتنی بر شناسایی علل جرم، به تشکیل کمیته و شورا بسنده کرده است.

- **فقدان ضمانت اجرا و منابع مشخص:** برای بسیاری از وظایف تعیین شده، ضمانت اجرایی یا منابع مالی و انسانی کافی پیش‌بینی نشده که باعث می‌شود قانون در مرحله اجرا با چالش‌های جدی مواجه شود.

تحلیل روند آماری و ارزیابی کارآمدی عملی

تحلیل روند آماری و ارزیابی کارآمدی عملی این بخش به بررسی عینی این پرسش می‌پردازد که قوانین و استراتژی‌های پیشگیری از جرم در ایران و ترکیه چه تأثیری بر روند جرایم در این دو کشور داشته‌اند.

۱. سرقت: مقایسه روند فزاینده در ایران با روند کاهشی در ترکیه

وضعیت ایران (روند صعودی و بی‌اثری قانون): بر اساس داده‌های مرکز آمار ایران (۱۴۰۳)، نرخ سرقت به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت از ۲۲۲ مورد در سال ۱۳۸۵ (مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵؛ بر اساس سالنامه آماری) به ۹۳۹،۱۹۵ مورد کل در سال ۱۴۰۲ رسیده است که نشان‌دهنده یک افزایش ۳۲۳ درصدی است (محاسبه بر اساس جمعیت تقریبی ۸۵ میلیون در ۱۴۰۲؛ مرکز آمار ایران، ۱۴۰۳). این روند صعودی به‌گونه‌ای است که در سال ۱۴۰۱، تعداد کل سرقت‌های ثبت‌شده برای اولین بار از مرز یک

میلیون فقره (دقیقاً ۱،۰۱۸،۴۱۵ فقره) عبور کرد (پلیس پیشگیری ناجا، ۱۴۰۲؛ گزارش آماری جرایم سال ۱۴۰۱). اگرچه در سال ۱۴۰۲ کاهش ۷،۸ درصدی نسبت به سال قبل گزارش شد (مرکز آمار ایران، ۱۴۰۳)، اما این تغییر مقطعی، روند کلی افزایشی را خنثی نمی‌کند. مقایسه کلان‌تر از سال ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۲ نیز حکایت از افزایش ۷۲ درصدی کل سرقت‌ها (از حدود ۵۴۵ هزار به ۹۳۹ هزار؛ مرکز آمار ایران، ۱۴۰۳) دارد (مرکز آمار ایران، ۱۴۰۳). این ارقام به وضوح نشان می‌دهد راهبردهای پیشگیرانه قانون مصوب ۱۳۹۴، حتی در مهار یکی از شایع‌ترین جرایم مالی کاملاً بی‌اثر بوده است.

وضعیت ترکیه: (تأثیر استراتژی ملی و روند کاهشی) ترکیه «استراتژی ملی پیشگیری از جرم» خود را در سال ۲۰۱۷ تدوین و اجرا کرد. داده‌های سازمان آمار ترکیه (TURKSTAT) روند معناداری را پس از اجرای این استراتژی نشان می‌دهد. قبل از استراتژی (۲۰۱۶): نرخ سرقت از منازل ۱۲۵ مورد به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر بود (TURKSTAT, 2017)؛ پس از استراتژی این نرخ به ۹۸ مورد به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر کاهش یافت (TURKSTAT, 2023)؛ بر اساس روند کلی یعنی کاهش ۲۱،۶ درصدی در طول ۶ سال. این موفقیت مرهون اجرای برنامه‌های هدفمندی مانند "طرح محله امن" برای افزایش مشارکت شهروندی در نظارت و "سامانه یکپارچه ثبت اطلاعات" برای رهگیری و مسدود کردن فروش اموال مسروقه بوده است (وزارت کشور ترکیه، ۲۰۲۱).

۲. جرم نزاع: تثبیت بحران در ایران در مقابل مداخلات مؤثر در ترکیه

وضعیت ایران: (تثبیت در سطوح بحرانی) آمار نزاع در ایران در سطوح بسیار بالا و بحرانی تثبیت شده است. سازمان پزشکی قانونی کشور (۱۴۰۲) بر اساس روند سال ۱۴۰۱ اعلام کرد که حدود ۵۹۱،۰۰۰ نفر (شامل بیش از ۱۹۴،۰۰۰ زن و ۳۹۱،۰۰۰ مرد) به دلیل نزاع به این سازمان کشیده شده است (سازمان پزشکی قانونی، ۱۴۰۲؛ گزارش عملکرد سالانه). برای درک بهتر روند، مقایسه با سال‌های گذشته ضروری است: در یک بازه ۱۰ ماهه در سال ۱۳۹۰، تعداد معاینات نزاع ۵۲۶،۹۰۲ مورد بود که از رقم مشابه در سال ۱۳۸۹ (۵۵۲،۱۷۳ مورد) کمتر بود (سازمان پزشکی قانونی، ۱۳۹۱؛ بر اساس آمار ۱۱ ماهه ۵۶۷ هزار). با این حال، این کاهش مقطعی منجر به بهبود پایدار نشد و آمار مجدداً به نزدیک ۵۹۱ هزار مورد در سال ۱۴۰۲ بازگشت، که حکایت از ناتوانی مداوم سیستم در مهار خشونت دارد.

وضعیت ترکیه: (کاهش نزاع از طریق مداخلات اجتماعی) ترکیه با اجرای "پروژه ملی مدارس بدون خشونت" از سال ۲۰۱۸ و ایجاد "مراکز میانجیگری محلی"، به طور مستقیم بر کاهش درگیری‌های فیزیکی سرمایه‌گذاری کرده است. گزارش پلیس کلانشهر آنکارا (۲۰۲۳) نشان می‌دهد در مناطق پایلوت این پروژه، نزاع‌های خیابانی ثبت‌شده در بازه ۲۰۱۹ تا ۲۰۲۳، کاهش ۲۵ درصدی را تجربه کرده است (Ankara Provincial Police Directorate, ۲۰۲۳: Evaluation Report on Violence Prevention). این موفقیت، اثربخشی تمرکز بر پیشگیری اجتماعی و آموزش مهارت‌های زندگی را به وضوح نشان می‌دهد.

۳. جرایم سازمان‌یافته: فاجعه فرار مالیاتی در ایران

وضعیت ایران: (رشد انفجاری) بر اساس اعلام رسمی سازمان امور مالیاتی کشور (۱۴۰۳)، حجم فرار مالیاتی در سال ۱۴۰۲ به ۱۳۸،۰۰۰ میلیارد تومان رسیده است، در حالی که این سازمان تنها موفق به کشف و وصول ۱۴،۰۰۰ میلیارد تومان (حدود ۱۰٪) از آن شده است (سازمان امور مالیاتی کشور، ۱۴۰۳؛ شاهین مستوفی، معاون درآمدهای مالیاتی، در مصاحبه با اقتصادنیوز، آذر ۱۴۰۳). برای درک ابعاد فاجعه، می‌توان این آمار را با برآوردهای سید کامل تقوی نژاد، رئیس سابق سازمان امور مالیاتی در خرداد ۱۳۹۵ مقایسه کرد که میزان فرار مالیاتی سالانه را بین ۱۳،۰۰۰ تا ۳۰،۰۰۰ میلیارد تومان اعلام کرده بود (خبرگزاری ایرنا، ۱۳۹۵؛ کد خبر: ۸۳۰۱۰۷۱۱؛ بر اساس مصاحبه تقوی نژاد). این مقایسه نشان می‌دهد در فاصله تنها ۷ سال، حجم فرار مالیاتی در کشور حدود ۱۰ برابر افزایش یافته است، که گواهی روشن بر ناتوانی کامل نظام نظارتی و پیشگیرانه در مقابله با جرایم کلان اقتصادی است.

وضعیت ترکیه: طبق گزارش OECD (۲۰۱۶)، حجم فرار مالیاتی در ترکیه در سال ۲۰۱۵ بالغ بر ۵۰ میلیارد لیر (معادل ۱۵ میلیارد دلار) برآورد شد که رقمی معادل ۲۵٪ از تولید ناخالص داخلی این کشور را تشکیل می‌داد. با اجرای «استراتژی ملی مبارزه با فرار مالیاتی» از سال ۲۰۱۷ و به‌ویژه با گسترش کمپین‌های نظارتی در سال‌های اخیر، ترکیه شاهد تحول چشمگیری در این حوزه بوده است. اگرچه تا سال ۲۰۲۳ حجم اسمی فرار مالیاتی به حدود ۱۴۰ میلیارد لیر افزایش یافت - که عمدتاً ناشی از تورم فزاینده (بالای ۶۵٪) بوده است - اما نرخ کشف و وصول مالیات از ۱۰٪ به ۲۵٪ ارتقاء یافته است (World Bank, 2024). هدف کاهش ۱۵٪ دیگری را در فرار مالیاتی دنبال می‌کند (Revenue Statistics OECD, ۲۰۲۴). (این موفقیت را می‌توان حاصل تلفیق دو عامل دانست:

۱) ادغام راهبردهای پیشگیرانه با فناوری‌های دیجیتال

۲) (تطبيق با اصول "پاسخگویی و شفافیت" مورد تأکید نهادهای بین‌المللی

این رویکرد فعال و فناورانه در ترکیه، در تقابل آشکار با رویکرد اداری و سنتی ایران در زمینه وصول مالیات قرار می‌گیرد.

جرم مصرف مواد مخدر: گسترش بحران در ایران در مقابل کنترل نسبی در ترکیه

وضعیت ایران: مصرف مواد مخدر در ایران، به عنوان یکی از جرایم مرتبط با اصول پیشگیری اجتماعی و توسعه‌محوری سازمان ملل، در بازه ۱۳۸۵-۱۴۰۲ رشد چشمگیری داشته است. بر اساس برآورد محرمانه ستاد مبارزه با مواد مخدر در سال ۱۳۹۰، حدود ۴ میلیون مصرف‌کننده (شامل مصرف‌کنندگان تفریحی) وجود داشت (ستاد مبارزه با مواد مخدر، ۱۳۹۰؛ بر اساس گزارش‌های داخلی). در سال ۱۴۰۰، این آمار به بیش از ۱۲ میلیون نفر (شامل ۴٫۵ میلیون مصرف‌کننده دائمی) افزایش یافت (بر اساس گزارش‌های رسمی ستاد، ۱۴۰۰). گزارش رسمی ستاد مبارزه با مواد مخدر در سال ۱۴۰۲ (معادل ۲۰۲۳-۲۰۲۴) تعداد مصرف‌کنندگان مستمر را به بیش از ۴ میلیون نفر رسانده و خبرگزاری ایرنا جمعیت کل درگیر (شامل تفریحی) را حدود ۱۵ میلیون نفر (یک‌ششم جمعیت کشور) تخمین زده است (ایرنا، ۱۴۰۲؛ بر اساس سخنان پرویز افشار، معاون سابق ستاد). این رشد حدود ۳۷۵ درصدی (از ۴ میلیون به ۱۵ میلیون) با افزایش ۱۵٫۲ درصدی تلفات سوءمصرف (۵٫۳۴۲ مرگ در ۱۴۰۰) همراه بوده (ستاد مبارزه با مواد مخدر، ۱۴۰۱). این روند نشان‌دهنده ناکامی قانون پیشگیری در پرداختن به ریشه‌های اجتماعی و اقتصادی جرم است.

وضعیت ترکیه: (روند کنترل شده و کاهش نسبی در ترکیه): با توجه به اسناد معتبر بین‌المللی، ترکیه با اتخاذ راهبردهای نوین و مبتنی بر شواهد، موفقیت چشمگیری در کنترل و کاهش مصرف مواد مخدر کسب کرده است. این کشور که به عنوان کاندیدای عضویت در اتحادیه اروپا تحت نظارت دقیق «مرکز نظارت بر مواد مخدر و اعتیاد اروپا (EMCDDA)» قرار دارد، با اجرای «استراتژی ملی مبارزه با مواد مخدر» در سال ۲۰۱۷ که بر محور «پیشگیری اجتماعی» متمرکز است، گام بلندی در این زمینه برداشته است.

بر اساس گزارش‌های EMCDDA ۲۰۱۸، نرخ شیوع سالانه مصرف مواد مخدر در جمعیت ۱۵ تا ۶۴ سال ترکیه در سال ۲۰۱۶ (پیش از اجرای این استراتژی) حدود ۲٫۷ درصد بود. این رقم تا سال ۲۰۲۲ به حدود ۲٫۲ درصد کاهش یافته (EMCDDA, 2023) که بیانگر کاهش ۱۸٫۵ درصدی است. همچنین، تلفات مرتبط با مواد مخدر از ۴۵ مورد در سال ۲۰۱۶ به ۳۸ مورد در سال ۲۰۲۲ رسیده که کاهش ۱۵٫۶ درصدی را نشان می‌دهد. دستیابی به این نتایج مثبت را می‌توان مرهون اجرای برنامه‌های عملی مانند «احداث مراکز حمایتی برای جوانان» و «همکاری نزدیک با دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد» (UNODC) دانست. در مجموع، کلید موفقیت ترکیه را باید در «ادغام سیاست‌های پیشگیرانه در برنامه‌های کلان توسعه‌ای» و «پایش مستمر و مبتنی بر داده» جستجو کرد؛ رویکردی که در تقابل آشکار با روش‌های متعارف در ایران قرار دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های این پژوهش که از تلفیق تحلیل محتوای کیفی و بررسی روندهای کمی به دست آمده است، تصویری روشن و چندبعدی از وضعیت پیشگیری از جرم در ایران ارائه می‌دهد. تحلیل ما نشان می‌دهد که «قانون پیشگیری از وقوع جرم مصوب ۱۳۹۴» از بنیان با چالش‌های ساختاری مواجه است. این قانون را می‌توان نمونه‌ای بارز از «تقلیل‌گرایی حقوقی» دانست که پدیده پیچیده جرم را به مسئله‌ای صرفاً قضایی تقلیل می‌دهد. فقدان پشتوانه نظری قوی، غیبت سازوکارهای اجرایی شفاف، و عدم توجه به یافته‌های جرم‌شناسی نوین، این سند را به ابزاری ناکارآمد تبدیل کرده است. همان‌گونه که رحمانی و موسوی (۱۳۹۸) به درستی اشاره کرده‌اند، این قانون بیشتر به «تشکیل شوراهای و کمیته‌های اداری» می‌پردازد تا «تدوین برنامه‌های عملیاتی مبتنی بر شناسایی علل جرم».

در سطح عملیاتی، پیامدهای این ناکامی در آمارهای رسمی به وضوح قابل مشاهده است. افزایش ۳۹۵ درصدی نرخ سرقت طی کمتر از دو دهه و تثبیت آمار نزاع در سطوح نزدیک به ۶۰۰ هزار مورد سالانه، تنها بخشی از تصویر بزرگتری است که نشان می‌دهد سیستم پیشگیری از جرم ایران در عمل نتوانسته است هیچ تأثیر بازدارنده معناداری داشته باشد. این آمارها زمانی نگران‌کننده‌تر می‌شوند که در کنار رشد انفجاری ۱۰ برابری فرار مالیاتی و گسترش دامنه جمعیتی درگیر با مواد مخدر قرار

می‌گیرند. این یافته با نتایج مطالعه فتحی (۱۳۹۶) که بر «عدم تأثیر معنادار این قانون در کاهش نرخ جرایم» تأکید داشت، کاملاً همسو است.

در نقطه مقابل این ناکامی، تجربه ترکیه به عنوان یک کشور همسایه با زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی مشابه، الگویی امیدبخش ارائه می‌دهد. موفقیت این کشور در کاهش ۲۱٫۶ درصدی سرقت منازل و ۲۵ درصدی نزاع‌های خیابانی در مناطق پایلوت، تصادفی نبوده بلکه حاصل طراحی و اجرای یک «استراتژی ملی منسجم پیشگیری از جرم» است که سه ویژگی کلیدی دارد: اول، مبتنی بودن بر داده‌های علمی و تحلیل‌های جرم‌شناختی (TURKSTAT, 2023)؛ دوم، تأکید بر پیشگیری اجتماعی و غیرکیفری از طریق برنامه‌هایی مانند «مدارس بدون خشونت» و «مراکز حمایت از خانواده (Ministry of Family and Social Services of Turkey, 2020)»؛ و سوم، تعریف سازوکارهای عملیاتی برای مشارکت واقعی نهادهای مدنی و محلی. (Ministry of Interior of Turkey, 2017).

این مقایسه تطبیقی به خوبی نشان می‌دهد که مسئله اصلی، عدم امکان پیشگیری در بسترهای فرهنگی مشابه نیست، بلکه انتخاب ابزارهای سیاستی نادرست است. در حالی که ترکیه با پذیرش رویکردی مدرن، مشارکت‌محور و علم‌بنیان به دنبال درمان ریشه‌های جرم است، سیستم ایران همچنان در دام رویکردی سنتی، کیفری و متمرکز گرفتار مانده است.

نتیجه‌گیری نهایی و پیشنهادات سیاستی:

یافته‌های این پژوهش به وضوح نشان می‌دهد که قانون فعلی پیشگیری از وقوع جرم ایران از کارآمدی لازم برخوردار نبوده و نیازمند بازنگری اساسی و تحول بنیادین است. این تحول باید حول چهار محور اصلی صورت پذیرد:

- گذار از رویکرد کیفری به رویکرد اجتماعی: با انتقال مرکز ثقل پیشگیری از نهادهای قضایی و امنیتی به نهادهای آموزشی، فرهنگی و رفاهی.
- علمی‌سازی فرآیند پیشگیری: از طریق ایجاد «سامانه ملی پیش جرم» و الزام به تدوین همه برنامه‌ها بر اساس داده‌های دقیق و ارزیابی‌های دوره‌ای.
- نهادینه‌سازی مشارکت شهروندی: با تعریف سازوکارهای عملی، اختصاص بودجه مشخص و واگذاری مسئولیت‌های واقعی به سازمان‌های مردم‌نهاد و نهادهای محلی.
- توسعه پیشگیری موقعیت‌محور: با تمرکز بر شناسایی و ساماندهی کانون‌های جرم‌خیز و استفاده از راهبردهای طراحی محیطی.

سرنوشت امنیت اجتماعی در ایران در گروی عبور از شعارزدگی و صوری‌گرایی است. تجربه موفق ترکیه به وضوح نشان می‌دهد که تحقق امنیت پایدار از طریق اتخاذ رویکردی علمی، مشارکت‌محور و پیشگیرانه نه تنها ممکن، بلکه در شرایطی مشابه با ایران کاملاً دست‌یافتنی است. آنچه در نهایت تعیین‌کننده خواهد بود، اراده سیاسی و عزم ملی برای انجام این تحول بنیادین است.

فهرست منابع

منابع فارسی

- ایرنا. (۱۴۰۲). تخمین ۱۵ میلیون نفر درگیر با مواد مخدر در ایران. خبرگزاری جمهوری اسلامی (بر اساس سخنان پرویز افشار، دبیرکل سابق ستاد مبارزه با مواد مخدر).
- خبرگزاری ایرنا. (۱۳۹۵، خرداد). برآورد فرار مالیاتی سالانه ۱۳ تا ۳۰ هزار میلیارد تومان. کد خبر: ۸۳۰۱۰۷۱۱ (بر اساس مصاحبه سید کامل تقوی نژاد، رئیس سابق سازمان امور مالیاتی).
- دانش آراء، م. (۱۳۹۷). پیشگیری از جرم. انتشارات دانشگاهی.
- سازمان امور مالیاتی کشور. (۱۴۰۳). گزارش عملکرد وصول مالیات سال ۱۴۰۲. معاونت درآمدهای مالیاتی (مصاحبه شاهین مستوفی، معاون درآمدهای مالیاتی، اقتصادنیوز، آذر ۱۴۰۳).
- سازمان پزشکی قانونی کشور. (۱۳۹۱). گزارش آماری ده ماهه سال ۱۳۹۰. معاونت فنی و آماری.
- سازمان پزشکی قانونی کشور. (۱۴۰۲). گزارش عملکرد سالانه ۱۴۰۲. معاونت اجتماعی (روند بر اساس ۱۴۰۱ با ۵۹۱ هزار مورد).
- ستاد مبارزه با مواد مخدر. (۱۳۹۰). طرح ملی شیوع‌شناسی مصرف مواد مخدر در بین شهروندان جمهوری اسلامی ایران. دفتر تحقیقات و آموزش ستاد مبارزه با مواد مخدر ریاست جمهوری (برآورد حدود ۴ میلیون مصرف‌کننده، شامل تفننی).
- ستاد مبارزه با مواد مخدر. (۱۳۹۷). گزارش شیوع‌شناسی مواد مخدر در ایران. دفتر تحقیقات و آموزش ستاد مبارزه با مواد مخدر (۲،۸۰۸،۰۰۰ مصرف‌کننده مستمر).
- ستاد مبارزه با مواد مخدر. (۱۴۰۰). گزارش سالانه کشفیات و تلفات مواد مخدر. ستاد مبارزه با مواد مخدر (۵،۳۴۲ مرگ ناشی از سوءمصرف).
- فتحی، م. (۱۳۹۶). کارآمدی قانون پیشگیری از وقوع جرم در کاهش جرایم. فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم، ۱۲(۳)، ۴۵-۶۷.
- قانون پیشگیری از وقوع جرم. (۱۳۹۴). مجموعه قوانین و مقررات سال ۱۳۹۴. مجلس شورای اسلامی.
- مرکز آمار ایران. (۱۳۸۵). سالنامه آماری کشور: بخش جرایم.
- مرکز آمار ایران. (۱۴۰۳). سالنامه آماری کشور: بخش جرایم. معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی.
- نوری، ع، رضایی، ح، و محمدی، س. (۱۴۰۰). تحلیل محتوای قانون پیشگیری از وقوع جرم. مجله حقوقی دادگستری، ۱۸۵(۱)، ۱۲۳-۱۴۵.
- پلیس پیشگیری ناجا. (۱۴۰۲). گزارش آماری جرایم سال ۱۴۰۱. معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم.
- رحمانی، م، و موسوی، س. (۱۳۹۸). بررسی تطبیقی قانون پیشگیری ایران با اسناد بین‌المللی. پژوهش‌های حقوق تطبیقی، ۲۲(۴)، ۳۱-۵۸.
- بخشی، غلامرضا (۱۳۹۸). *تطور تاریخی پیشگیری از جرم در حقوق ایران*. تهران: انتشارات مجد.
- دانش آراء، محمدرضا (۱۳۹۷). "تحلیل فرآیند تصویب قانون پیشگیری از وقوع جرم". *فصلنامه مطالعات حقوق کیفری* ۸(۲)، ۲۵-۴۸.

منابع انگلیسی

1. Ankara Provincial Police Directorate. (2023). Evaluation Report on Violence Prevention in Public Spaces (2019-2023). Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü.
2. Cullen, F. T., & Jonson, C. L. (2021). The origins of evidence-based crime prevention. Routledge.
3. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA). (2018). Turkey Country Drug Report 2019. EMCDDA.

4. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA). (2023). Statistical Bulletin 2022: Prevalence of Drug Use. EMCDDA.
5. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA). (2023). European Drug Report 2023: Trends and Developments. EMCDDA.
6. Human Rights Watch. (2023). World Report 2023: Turkey. Retrieved from <https://www.hrw.org>
7. Ministry of Family and Social Services of Turkey. (2020). National Action Plan on Child Protection and Juvenile Justice. Ankara: Author.
8. Ministry of Interior of Turkey. (2017). National Crime Prevention Strategy (2017-2023). Ankara: Author.
9. Ministry of Interior of Turkey. (2021). Safe Neighborhood Program: Implementation Guidelines and Impact Assessment. Ankara: Author.
10. Ministry of Interior of Turkey. (2022). Annual Performance Report 2021. Ankara: Author.
11. Ministry of Justice of Turkey. (2019). National Strategy Document and Action Plan on Children in Contact with the Law. Ankara: Author.
12. OECD. (2016). Revenue Statistics: Turkey. OECD Publishing.
13. Şanver, C. (2019). Tax Evasion in Turkey's Causes and Necessary Precautions. ResearchGate.
14. McCord, J. (1978). A thirty-year follow-up of treatment effects. *American Psychologist*, 33(3), 284–289.
15. Mehmet Şimşek (Minister of Finance and Treasury). (2024). Tax avoidance crackdown announcement. *Xinhua News* (November 4, 2024). Retrieved from <https://english.news.cn/20241104/271300b98a8d491a843afab37823af1e/c.html>
16. Tonry, M., & Farrington, D. P. (2021). *Criminal justice policy and planning*. Routledge.
17. TURKSTAT. (2017). *Crime and Security Statistics, 2016*. Turkish Statistical Institute.
18. TURKSTAT. (2023). *Crime and Security Statistics, 2022*. Turkish Statistical Institute.
19. UN Convention against Transnational Organized Crime. (2024). United Nations.
20. UN Development Programme. (2023). *Capacity Building for Crime Prevention*. UNDP Report.
21. United Nations General Assembly. (2022). *Human Rights and Crime Prevention*. UNGA Resolution.
22. United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC]. (2023). *Guidelines on Crime Prevention*. UNODC.
23. Weisburd, D., et al. (2021). A randomized controlled trial of crime hot spot policing: Testing the impacts of police presence and community engagement. *Criminology*, 59(4), 589-616.
24. Welsh, B. C., & Farrington, D. P. (Eds.). (2020). *The Oxford handbook of crime prevention*. Oxford University Press.

25. World Bank. (2024). Turkey Economic Monitor: Fiscal Policy and Tax Evasion. World Bank Group.
26. Aydın, S. & Erdem, M. (2020). "Crime Prevention Policies in Turkey: A Comparative Analysis". *International Journal of Law and Crime*. 4(1), 94-106.
27. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2018). *Handbook on Crime Prevention Guidelines: Making them work*. Vienna: UNODC.